

Asia: VN/10378/2019

Lausuntopyyntö henkilötunnuksen uudistamista pohtineen työryhmän loppuraportista

Lausunnonantajan huomiot ehdotuksen vaikutuksista oman organisaation näkökulmasta

Toimintatapoihin liittyvät suorat ja epäsuorat vaikutukset

Työryhmän raportissa on esitetty useampia henkilötunnukseen liittyviä haasteita. Esitetyt ongelmat, kuten henkilötunnuksen tarpeeton käyttö, siihen kohdistuvat väärinkäytökset ja tunnistautumisen luotettavuuden puutteet ovat tosiasiaa tunnuksen teknisestä muodosta riippumattomia haasteita, jotka olisivat valtaosin ratkaistavissa sen teknistä muotoa muuttamatta, kuten prosesseja ja käyttötapoja koskevin ohjeistuksin ja säädösmuutoksien. Nämä keinot olisivat myös kustannuksiltaan huomattavasti ehdotettua mallia edullisempia ratkaisuvaihtoehtoja.

Uuden yksilöivän henkilötunnuksen käyttöönotto ei estäisi mahdollisuutta käyttää uudistetun henkilötunnuksen mukaista tunnistetta pääosin nykyistä vastaavalla tavalla. Siten uudistettu tunnus mahdollistaisi edelleen tietojen yhdistämisen eri organisaatioiden välillä ja lisäksi tunnus olisi yhä altis väärinkäytöksille, kuten identiteettivarkauksille.

Tavoitetilassa henkilötunnuksen saajien joukkoa voitaisiin laajentaa, jolloin tunnusten myöntäjinä toimisivat useammat tahot eri asiointiprosessien yhteydessä. Tavoitteet, jotka pyrkivät vastaamaan yhteiskunnan muuttuviin tarpeisiin ovat kannatettavia. Haitallisten vaikutusten ehkäisemiseksi olisi tunnusten myöntämiseen liittyvät prosessit kuitenkin suunniteltava aukottomiksi, jotta voidaan välttyä monihenkilöllisyyksien syntymiseltä ja henkilötunnuksen luotettavuuden heikkenemiseltä.

Ongelmana nykymuotoisessa henkilötunnuksessa on raportin mukaan se, että siitä käy ilmi sellaisia yksilöivä tietoja eli sukupuoli- ja syntymäaikatietoja, jotka eivät ole tarpeen kaikessa asiointissa, joissa henkilötunnusta käytetään. Kyseisiä tietoja tullaan kuitenkin tarvitsemaan jatkossakin eri asiointitilanteissa. Tämän vuoksi olisi syytä varmistaa, ettei asiointi hankaloidu ja että kyseisiä tietoja

tarvitsevat saisivat ne käyttöönsä vaivatta. Perusteet näiden tietojen tarpeellisuuteen tulisi olla mahdollista osoittaa selkeällä ja yksinkertaisella tavalla.

Jatkotyössä olisi kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, miten uuden yksilöivän tunnuksen käytettävyyks ja luotettavuus toteutuisi erillisen luotettavuustietojen käyttöönoton myötä. Luotettavuustiedon käyttöönotto, jonka tarkoitus on mahdollistaa tunnuksen saajien piirin laajentamisen, edellyttää perusteellisia lisäselvityksiä siitä, kuinka laajasti sen käyttöönotto saattaa vaikuttaa siihen, että mahdollisuudet asiointiin saattaisi estyä tunnuksen luotettavuustason vuoksi. Tämä voisi vaarantaa tavoitteen mahdollistaa myös sellaisten henkilöiden asiointi, joilta se on aikaisemmin estynyt henkilötunnuk-sen puuttumisen vuoksi.

Arvioidut kustannusvaikutukset

Uuden HETU-järjestelmän on arvioitu maksavan julkiselle sektorille, ratkaisuvaihtoehdosta riippuen, joistain kymmenistä liki 300 miljoonaan euroon. Uudistuksen valmistelussa ei ole tehty yritysvaikutusten arviointia, mitä voidaan pitää raportin merkittävänä puutteena. Vaikutustenarviota olisi uudistuksen mittavuuden vuoksi kehitettävä koko yhteiskunnan kattavaksi ja erityisesti yksityisen puolen osalta. Erityisesti olisi tarkisteltava uudistuksen suorita ja epäsuorita vaikutuksia pieniin ja keskisuuriin yrityksiin.

Tiettyjen yksityisten toimialojen esittämät arviot viittaavat siihen, että uudistus aiheuttaa yrityksille merkittäviä kustannuksia, kun henkilötunnukseen perustuvat järjestelmät ja prosessit on rakennettava merkittävilta osin uudelleen. Kokonaisuuden osalta voidaan todeta, että uudistuksesta koituvat kustannukset vaikuttavat olevan epäsuhteessa uudistuksesta seuraaviin hyötyihin nähden.

Muut vaikutukset

-

Aikataulu ja siirtymäajat

Raportissa esitetyn ehdotuksen mukainen aikataulu on liian tiukka, kun otetaan huomioon se, että lainsäädäntötoimien valmistelua tulisi sen mukaisesti lähteä toteuttamaan jo tämän vuoden puolella. Jo alustavien arvioiden pohjalta sekä ennen kaikkea raportin laadinnan jälkeen radikaalisti heikentyneen yksityisen ja julkisen talouden tilanteen vuoksi on uuden HETU-järjestelmän kehittämistä ja käyttöönottoa vähintäänkin siirrettävä usealla vuodella alustavasti suunnitellusta.

Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että uudistus olisi laitettava kuluvan hallituskauden ajaksi jäihin, jotta yksityisille ja julkisille toimijoille jäisi riittävästi aikaa toipua koronavuodesta. HETU-uudistukseen voitaisiin olosuhteiden parantuessa palata seuraavalla vaalikaudella, jolloin uusi hallitus tekisi asiasta tarvittavat päätökset asianmukaisesti vaikutus- ja tilannearviointeihin perustuen. Nyt tehty pohjatyö ei valuisi hukkaan, vaan sen tuotoksia voitaisiin tarvittavilta osin hyödyntää myös tuolloin.

Sellaiset välittömät haasteet, jotka eivät voi jäädä odottamaan jatkokehittämistä, kuten ongelmat henkilötunnusten riittävydessä, olisi pyrittävä ratkaisemaan käytännemuutoksin ja viranomaisohjeistuksin, joita myös työryhmän raportissakin on esitetty. Näitä keinoja voitaisiin myös raportin mukaan ottaa käyttöön heti.

Aikataulun ja siirtymäaikojen osalta olisi myös perusteellisesti selvitettävä, ettei HETU-uudistuksen aikataulutus johda päällekkäisiin kertaantuviin kustannuksiin vaiheittaisen siirtymisen johdosta. Siirtymäajan osalta on lisäksi selvitettävä, ettei kahden rinnakkaisen tunnuksen yhtäaikainen käyttäminen tee siirtymäaikana eri aikoina uuden tunnuksen käyttöönottavien ja uutta tunnusta järjestelmässään hyödyntävien organisaatioiden välisiä yhteyksiä käytännössä mahdottomaksi.

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Raportin kuvaamat henkilötunnusjärjestelmän kehittämisen tavoitteet ovat yleisesti ottaen oikeansuuntaisia. HETU-järjestelmää on kehitettävä siten, että se vastaa näköpiirissä oleviin yhteiskunnan muutoksiin, kuten kansainvälisen muuttoliikkeen ja maan rajoista riippumattoman digitaalisen asioinnin lisääntymiseen. Nykyisen henkilötunnuksen rakenne, muodostamistapa sekä myöntö- ja käyttötavat ovat jäämässä jälkeen näistä nopeasti muuttuvista tarpeista.

HETU-järjestelmään tehtävät muutokset aiheuttavat kuitenkin mittavia kustannuksia niin yrityksille kuin julkiselle sektorille. Tämän vuoksi uudistukset HETU-järjestelmään on pyrittävä toteuttamaan mahdollisimman kustannustehokkaasti.

Katila Karoliina
Suomen Yrittäjät